

MAGYAR KÖNYV- SZEMLE

KÖNYV-
ÉS SAJTÓTÖRTÉNETI
FOLYÓIRAT

REVUE
POUR L'HISTOIRE DU LIVRE
ET DE LA PRESSE

124. ÉVFOLYAM

2008

4

ARGUMENTUM KIADÓ

fel a figyelmet, elsősorban a 16–18. századi iskola- és olvasmánykultúrához kötődően. Simon Melinda érdekes összefüggéseket világít meg a modern, 19–20. századi amerikai könyvtáráépítéssel és a nyomdászjelvények között, számos illusztrációval gazdagítva tanulmányát, ráadásul az ő nyomdászjelvények elektronikus forrásait bemutató gyűjtése zárja a tanulmánykötetet. Sándor Klára hat éves vizsgálódásainak részleteit teszi közzé az írásbeliség és szóbeliség megváltozott viszonyairól, főképp a mobiltelefon, vagyis a mobilkommunikáció nyelvi sajátosságait középpontba helyezve. Z. Karvalics László az Amerikába letelepedett, szegedi származású professzor Charles Csúri életművét tárgyalja, aki a számítógépes grafika oktatásának és kutatásának egyik úttörője, egyben gyakorló művész is volt a 20. század második felében. Szűcs Viktor és Vida Andrea pedig a könyvtári praxis felől közelítve a Web2.0 alapfogalmaiba kívánják bevezetni az olvasót.

A sorozat ötödik kötete Simon Melinda munkája, aki jelenleg készülő doktori disszertációja „hozádékaként” a kiadói és nyomdászjelvényekhez állított össze egy szakirodalmi szöveggyűjteményt, az előszóban pedig már jelezte egy újabb kötet előkészületeit. A nyomdászjelvények vizsgálata a könyvtörténet napjainkig már óriásira duzzadt speciális része. Míg külföldön vaskos monográfiák és modern adatbázisok egyaránt rendelkezésre állnak, addig a magyar kutatás kevésbé foglalkozott ezzel a területtel, főként Borsa Gedeon, Soltész Zoltánné és V. Ecsedy Judit egyes nyomdászjelvényekre irányuló kutatásait emelhetjük ki az utóbbi évtizedekből. Ezt a hiást kívánja betölteni Simon Melinda kötete. Az idegen nyelvű tanulmányokat vagy könyvrészleteket maga fordította négy nyelvből, mely igen dicséretes teljesítmény (s egyben az ugyancsak szegedi „A könyves kultúra” című sorozat ügyes folytatása), a magyar nyelvűek újbóli közzétételére pedig azért volt szükség, mert sokszor nehezen elérhető, régen megjelent cikkekről van szó. Simon Melinda az illusztrációként szolgáló képeket egyrészt az adott tanulmányokból vette, másrészt maga válogatta saját gyűjtéséből.

A sorozatcímre visszatérve, kevésbé ismert, hogy az idézet Terentianus Maurus, 2. századi római grammatikus *De syllabis* című művéből származik, s ebben a részletben kifejezetten a tankönyvekről írt a szerző. Nem árt szem előtt tartani a pontos szövegkörnyezetet, amely magyar fordításban így hangzik:

„Talán nem haboznak egynéhányan könyvemet szószátyárnak nevezni; talán valaki más, nálam sokkal okosabb mondhatná, hogy kevés új dolog van benne, mert maga is jóval többet talált ennél; a rest és türelmetlen talán túl homályosnak találja, minden könyv sorsa az olvasó felfogóképességétől függ. De én nem félek az ítélet-től: hiszen munkámat rátok bízom, akik okosak és kedvesek vagytok, s nagy szorgalommal folytatjátok tanulmányaitokat. Titeket akarok követni, elöttetek biztosan jól vizsgálják a könyv.”

Nos, biztosak lehetünk benne, hogy a szegedi könyvtáros hallgatóknál és másoknál nem csupán jól vizsgálják a fenti tankönyveket, hanem ők is jól fognak vizsgálni belőlük.

VISKOLCZ NOÉMI

A bassanói Remondini Múzeum. A könyvtörténet iránt érdeklődők számára, ha könyvmúzeumról van szó, először a mainzi Gutenberg Múzeum jut eszébe, amely a teljes európai könyvtörténetet bemutatja állandó kiállításával. Nyilván a könyvnyomtatás kézműipari kora szerelmeseinek Mekkája Antwerpen, a Plantin-Moretus Múzeum. Akik pedig tanítani szeretnének közben, az egész európai könyvtörténet korai szakaszairól, Lyonba viszik a diákjaikat. Pedig még sok helyen van érdekes könyvmúzeum, amelynek megismerése messze túlmutat a helytörténetben való elmélyülési

lehetőségeken. Ilyen a Grappa hegység lábánál fekvő Bassano könyvmúzeuma is, amelyet két évvel ezelőtt nyitottak meg a közönségnek: *Museo Remondini. Guida*. Testi di Renata DEL SAL, Giuliana ERICANI, Mario FANTINATO, Elisabetta Gulli GRIGIONI, Mario INFELISE, Alberto MILANO. Bassano del Grappa, 2007. 63 l.

A várost átszelő Brenta folyó felett Andrea Palladio rajza alapján épített faívb ível át, de a helyi Sturm Múzeum meglepetést kínál (ebben kapott helyet a Remondini Múzeum). Már a francia enciklopédia szerzői is felfigyeltek erre a városra, mint ahol a Remondini család kiadó üzeme működik, 1500, 1800 embernek adva munkát. Nem csupán számunkra elképesztő ez a szám, nem véletlenül emelte ki ezt az enciklopédia szerzője is, 1781-ben. Akkor is az, ha tudjuk, a korrespondensek nem csak nekik dolgoztak. A nyomdászcsalád Padovából települt Bassanóba 1650-ben, az első tudományos könyv 1661-ben jelent meg (lásd erről Renata Del Sal tanulmányát a kiállítás vezetőjében), de a nagyüzem Giovanni Antonio (1700–1769) és Giambattista Remondini (1713–1773) közös munkálkodásával indult virágzásnak. 1747-ben felvetették magukat a velencei nyomdász céhbe is, és üzletet nyitottak a városban. Továbbra is Bassanóban nyomtattak, de a könyveken vagy „In Venetia et in Bassano”, vagy csak „In Venetia” impresszummal jelentek meg. A következő generáció tevékenysége – Giuseppe Remondini (1745–1811) – a kereskedelmi rendszer kibővítésére helyezte a hangsúlyt. III. Károly spanyol királlyal, illetve a jezsuita renddel való kiváló viszonyoknak köszönhetően ezek a kapcsolatok kiterjedtek Mexikó, Paraguay, a Kanári-szigetek, Spanyolország, Franciaország, Hollandia, a teljes itáliai csizma mellett a Habsburg Birodalom teljességére, illetve Oroszországra is. Magyarországra is rendszeresen érkeztek a Remondini család ügynökei, különösen Pesten és Nagykárolyban voltak aktívak. A család kiadói tevékenységéről, történetükről a múzeumi tájékoztató kötetbe Mario Infelise írt egy fejezetet, aki egyébként egy-egy családot monográfiával is (vö. *Remondini. Un Editore del Settecento*, a cura di Mario INFELISE e Paolo MARINI. Milano, 1990).

Mivel kereskedtek? Nehezen lenne hihető, hogy csak könyveket adtak ki, hiszen lehetetlen lenne olyan könyvkínálatot kialakítani, amely ekkora területen piacképes keresletet biztosított volna. A Remondini család a képeivel aratott sikert. A képek nyomtatása (soktízezres példányszámról van szó), illetve kereskedelme volt az egyik specialitásuk. A képek témája nagyon változó volt. Az egyik nagy témát a szentek élete, illetve a vallásos áhítat jelenetei adták. Alkalmazkodtak a helyi szentek iránti érdeklődéshez, de egyes kultuszok elterjesztésében kulcsszerepet játszottak (lásd ezzel kapcsolatban a bassanói múzeum egyik patrónusa által szervezett nemzetközi konferencia anyagát: *Commercio delle stampe e diffusione delle immagini nei secoli XVIII e XIX*, a cura di Alberto MILANO. Rovereto, 2008, ViaDellaTerra). A múzeum ismertetőjében is Milano úr mutatja be a Remondiniek képkiadó tevékenységét és képkereskedelmét. Ők próbálkoztak először háromdimenziós megjelenítéssel is. Városkép sorozatukban Pest látképe is megjelent. De nagy számban eladtak egyes állatokat, egzotikus növényeket és elvarázsolt helyszíneket bemutató képeket is, meg természetesen az erotikus jelenetek, életképek (a kártyacsálóról, piacokról stb.) iránt is mutatkozott érdeklődés.

2008. október 10-én (ottjártunkkor) nyitották meg a Remondiniek ponyva-, illetve tankönyvtármását bemutató kiállítást (vö. CARNELOS, Laura: *I libri da risma. Catalogo delle edizioni Remondini a larga diffusione (1650–1850)*. Milano, 2008, FrancoAngeli). Természetes, hogy egy kiadó privilégiumot szeretne a helyi iskolák ellátására, önekik ez sikerült is. Emellett a 16. századi francia „bibliothèque bleu” minden műfajában adtak ki füzetkéket: szerelmes, lovagi históriákat, banditátörténeteket, sokszor gátlástalanul visszaélve a nagy klasszikus szerzők nevének ismertségével. Ugyanis számos esetben Vergilius, Petrarca, vagy éppen Tasso szerepel e füzeteken szerzőként, mert így könnyebb volt eladni (a Remondini család a korban amúgy is ismert volt arról, hogy

a Trattnereket is túlszárnyalta gátlástalanságuk a szerzői és kiadói jogok megsértésében: mindent újra kiadtak, amit el tudtak adni).

A múzeum azonban még több meglepetést tartogatott számunkra. A Remondiniek ugyanis – ahogy Mauro Fantinato tanulmányából kiderül a vezető füzetben – tömeggyártásban állítottak elő dekorációs papírokat. Ezeket a könyvkötéseknél, vagy éppen papírtapétaként használták. A motívumok ma ajándéktárgyakat díszítenek, a papírdossziétól a börtáskáig, a tolltartótól a párnáig, mindenben megjelennek. De már a 18–19. században nagy üzlet volt a kisebb-nagyobb dobozok előállítás, ízléses dekorációval, tékák, és szemüvegtartók is gazdagították a választékot. Ma is számos ilyen irodai tárgyat árusító bolt működik Bassanóban, és Velencében is. A mai napig megőrizték azokat a fa nyomódúcokat, réz nyomólemezeket, amelyeket a korszakban használtak, és a kiállításon bőven láthatunk ezekből is.

Az utolsó jelentős Remondini, Giovanni Battista, 1849-ben keltezett végrendeletében 8500 eredeti metszetét a város múzeumára hagyta. A családnak ugyanis jelentős könyvtára és metszetgyűjteménye volt. A Remondini Múzeum egyik terme az eredeti metszetekből mutat be közel ötven darabot. Albrecht Dürerrel, Hieronymus Bosch-sal kezdődik az időrendbe rendezett bemutató, és nagyjából a 18. század végi helyi kiváló mesterek darabjainak bemutatásával zárul.

Ez a múzeum, igazából nem is könyvmúzeum, mert a könyveket bemutató terem talán a legkisebb. Kiváló didaktikai érzékkel elrendezett anyag arról, hogy már a 18. században sem lehetett a könyvkiadásból meggazdagodni. A Remondiniek a tömegtermelésnek köszönhetik meggazdagodásukat: ponyva, tankönyvek, szent- és profán képek, színes papír, dobozkák, praktikus tárgyak igazából a gazdagság forrása. Nem feledkeztek meg közben arról, hogy a tudományos könyvnek is szüksége van közvetítő médiumra. Jó példa ez a család arra is, hogy mekkora jelentősége van a jól szervezett terjesztésnek. Ma, amikor a tudományos könyvkiadók nem is próbálkoznak diffúzióval, különösen üdítő látni az ilyen példát. A kereskedelmi hálózat is a kétséges színvonalú könyveknek, a képeknek, a praktikus tárgyaknak köszönhetette a létét, de jól szolgált az igazi könyvek elterjesztésében is. Ez a kereskedelmi hálózat, végpontjait tekintve Mexikótól Kazanyig tartott. A legtöbbet nyilván Itáliában, Spanyolországban, illetve a Habsburg Birodalomban (amelyhez tartoztak is) adtak el. Fontos lenne tudni, hogy ma, a nyilvános könyvtárainkban őrzött képanyag mekkora része került Bassanóból a Kárpát-medencébe.

MONOK ISTVÁN

TARTALOM

<i>Hegyi Ádám</i> : Magyarországi diákok könyvgyűjtési és könyvtárhasználati szokásai Bázelen és Bernben a 18. században	377
<i>Czibula Katalin</i> : Kazinczy kézirat Metastasio-fordításáról	390
<i>Slíz Mariann</i> : Erzsébet királyné a ponyván – kultusz és politika	410
<i>Bálint Gábor</i> : A Vajna és Bokor cég története (1928–1948)	428

KÖZLEMÉNYEK

<i>Fekete Csaba</i> : Komáromi Csipkés György Bibliájához (helyesbítés)	439
<i>Bitskey István</i> : Telekesy István egri püspök könyvjegyzéke 1699-ből	443

FIGYELŐ

<i>Földesi Ferenc</i> : Laudáció lábjegyzetekkel. (Vizkelety András új kódexkatalógusa)	450
<i>Viskolcz Noémi</i> : Egy új szegedi sorozat: Habent sua fata libelli	453
<i>Monok István</i> : A bassanói Remondini Múzeum	455

NEKROLÓG

Jakó Zsigmond (1916–2008), a könyvtörténész (<i>Monok István</i>)	458
---	-----

BIBLIOGRÁFIA

<i>Papp Andrea–Hegyközi Ilona</i> : A magyar nyomda-, könyv-, sajtó- és könyvtártörténeti szakirodalom 2007-ben	461
---	-----

SZEMLE

Le scriptorium d'Albi. Les manuscrits de la cathédrale Sainte-Cécile (VII ^e –XII ^e siècles). Catalogue de l'exposition présentée à la médiathèque Pierre-Amalric (Albi), 13 septembre – 15 décembre 2007. Sous la direction de Matthieu Desachy. Rodez, 2007. (<i>Monok István</i>)	475
Paris, capitale des livres. Le monde des livres et de la presse à Paris, du Moyen Âge au XX ^e siècle. Sous la direction de Frédéric Barbier. Paris, 2007. (<i>Monok István</i>)	476
Etzold, Ute Maria: Die Buchbinder und ihr Handwerk im Herzogtum Braunschweig von den Gildegründungen unter Herzog August bis zum Ersten Weltkrieg, 1651 bis 1914. Braunschweig, 2007. (<i>Rozsondai Marianne</i>)	479
Deutsche Presse aus Ungarn in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts. Literatur, Theater, Sprache und Aspekte der Identität. Auswahl und Nachwort von Rozália Bódy-Márkus. Herausgegeben von András F. Balogh und László Tamói. Bp. 2007. (<i>Rózsa Mária</i>)	481
Kamecke, Gernot–Le Rider, Jacques–Szulmajster, Anne: La codification – perspectives transdisciplinaires. Paris–Dresden, 2007. (<i>Désfalvi-Tóth András</i>)	483
Paas, John Roger: The German Political Broadsheet 1600–1700. Volume 9. (1662–1670) Wiesbaden, 2007. (<i>G. Etényi Nóra</i>)	484